

*Iwona Kawalla***Działalność Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej  
w latach 1918–1939 w świetle rocznych  
materiałów sprawozdawczych**

W okresie międzywojnia Krakowska Kongregacja Kupiecka kontynuowała wielowiekowe tradycje<sup>1</sup>. Zrzućenie jarzma austriackiego i przez to wejście w zmienione warunki polityczne, gospodarcze i społeczne postawiło przed organizacją nowe wyzwania. Jako zrzeszenie kupców chrześcijańskich dbała przede wszystkim o ich interesy, aczkolwiek współpracowała z innymi organizacjami, niejednokrotnie żydowskimi. W rezultacie działalność gildii była wyjątkowo zróżnicowana, co przyczyniło się do jej niezwykle prężnej pracy. Podstawowe nurty aktywności skupiały się na reprezentacji kupiectwa krakowskiego wobec władz państwowych i samorządowych, działalności interwencyjnej w sytuacjach zagrożenia bytu kupców, opiniodawczej szczególnie na potrzeby Izby Przemysłowo-Handlowej. Ponadto udzielała pomocy kupcom w dziedzinie podatkowej, księgowej, pożyczkowej oraz przyczyniała się do rozwoju szkolnictwa zawodowego poprzez pomoc przy zakładaniu i prowadzeniu szkół we współpracy z Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Organizacja dbała również o kupców poszczególnych specjalizacji, zakładając sekcje branżowe. Na szeroką skalę zakrojona była akcja tworzenia oddziałów zamiejscowych gildii.

Przez wiele lat organizacja urzędowała w Ratuszu i własnym domu przy ul. Floriańskiej. Niestety po spłonięciu wspomnianej siedziby w połowie XVIII w. i starego gmachu Ratusza na początku XIX w. rozpoczął się długi okres wędrówki i odbywania spotkań w przeróżnych lokalach zastępczych. W okresie międzywojennym gildia urzędowała w Pałacu Spiskim, w ramach gościnności swojego honorowego członka Franciszka Macharskiego. Punktem honoru dla Kongregacji stało się zbudowanie siedziby godnej najstarszej organizacji kupieckiej w Polsce. Po zawiązaniu stosownego komitetu rozpoczęto intensywne prace, początkowo szukano odpowiedniej parceli lub budynku. Ostatecznie nabyto kamienicę przy ul. Wielopole 11, dokonano restauracji i rozbudowy gmachu. W 1932 roku w ciężkim okresie kryzysu

---

<sup>1</sup> Informacje o siedzibie, zasięgu terytorialnym, ustroju, strukturze władz, działalności sekcji branżowych i oddziałów zamiejscowych znajdują się w artykule Iwona Kawalla, *Ożywienie działalności i rozbudowa struktur organizacyjnych Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej w latach 1923–1939*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Folia 66. Studia Historica VIII”, Kraków 2009.

gospodarczego gildia przeniosła się do własnej siedziby – Domu Organizacyjnego Chrześcijańskiego Kupiectwa. Co ciekawe, liczniejsze i bogatsze małopolskie organizacje nie posiadały własnego reprezentacyjnego gmachu<sup>2</sup>.

Ogromne znaczenie w niesieniu realnej pomocy kupcom miał sekretariat. Biuro poza pracami codziennymi udzielało porad w sprawach podatkowych, celnych, socjalnych, ubezpieczeń społecznych, ustawodawstwa handlowego. Pracowało nad nowelizacją statutu, opracowywało regulamin sekcji branżowych, schemat norm średniej dochodowości na podstawie fachowych opinii sekcji branżowych zorganizowanych w Kongregacji. Pomagało w uzyskaniu koncesji monopolowych i kredytów, zajmowało się również sprawą amnestii podatkowej. Co roku wydawało kilka tysięcy porad ustnych i pisemnych. Ponadto przygotowywało akcję wyborczą do Izby Przemysłowo-Handlowej. Pomagało w tworzeniu nowych placówek, a następnie współpracowało z nimi<sup>3</sup>.

Gildia prowadziła działalność interwencyjną, przedkładając stosownym władzom liczne memoriały w sprawach nurtujących kupiectwo. Jednym z przykładów podejmowanych działań była nota, którą skierowano do Magistratu Miasta Krakowa. W marcu 1927 roku wystąpiono w obronie kupców w Sukiennicach i jednocześnie domagano się usunięcia handlarzy domokrażców i przekupniów – ze względu na istniejącą szczególnie z ich strony konkurencję. Kwestia handlu obnośnego ciągnęła się latami. Dodatkowymi wyzwaniem nurtującymi działaczy krakowskiej gildii były: zniesienie regionów tytoniowych, czyli przydzielonego terytorium, na którym kupiec mógł prowadzić sprzedaż wspomnianych towarów. Ponadto likwidacja Wolnego Domu Składowego w Krakowie – miejsca, w którym można było przechowywać partie towaru. Prócz tego starano się o zryczałtowanie podatku obrotowego, wprowadzenie ulg w świadczeniach przemysłowych, ubezpieczeniach od następstw nieszczęśliwych wypadków, regulacji zaległości podatkowych i sprawnego funkcjonowania szkolnictwa zawodowego. Niektóre z problemów dotyczyły pozornie spraw mniejszej wagi, ale z punktu widzenia kupców były niezwykle ważne. Wśród nich były np. nieotwieranie sklepów w niedzielę i święta, brak uzasadnień do wprowadzenia akcyzy przy sprzedaży herbaty. Liczne sprawy zakończyły się pomyślnie, jak np. obniżenie czynszów dla kramów w Sukiennicach. Memoriały kierowane były przede wszystkim do: Magistratu Miasta Krakowa, Izby Przemysłowo-Handlowej, Urzędu Celnego, Sądu Pracy, Izby Skarbowej. Od tej ostatniej żądano m.in. udzielania pełnych i precyzyjnych podstaw wymiaru podatku. W rezultacie Izba wydała specjalny okólnik wzywający Urzędy Skarbowe do ścisłego stosowania podstaw podatku dochodowego<sup>4</sup>.

---

<sup>2</sup> *Jednodniówka Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej ku uczczeniu otwarcia i poświęcenia siedziby organizacji we własnym domu w 522-gim roku istnienia organizacji*, pod red. R. Radzyńskiego, A. Dobrowolskiego, Kraków 1932, s. 26–29.

<sup>3</sup> *Ze sprawozdania Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 24, s. 517; *Ze sprawozdania Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 17, s. 258; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej*, „Świat Kupiecki” 1930, nr 14, s. 189; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej za rok sprawozdawczy 1931*, „Kupiec Polski” 1931, nr 9, s. 2–3.

<sup>4</sup> *Ze sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 17, s. 257–258; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej za rok sprawozdawczy 10 V 1931–10 IV 1932*, „Kupiec Polski”

Z działalnością interwencyjną wiązała się opiniodawcza. W 1928 roku powołano do życia Komitet Opiniodawczy, w skład którego weszli: Aleksander Adelman, Eugeniusz Jakubowski, Witold Truszkowski i Stanisław Sierotwiński. Do jego zadań należało wydawanie fachowych opinii, opracowywanych przez Kongregację na życzenie Izby Przemysłowo-Handlowej, sądów, Rady Naczelnej Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego. Przykładowo Komisja Podatkowo-Ustawodawcza przedstawiała opinie organizacji w sprawie podatków. W przypadku ustawy scaleniowej stanowisko organizacji nie zostało w całości uwzględnione, chociaż zyskano długo wyczekiwaną redukcję świadczeń na rzecz Kas Chorych. Uproszczeniu uległy relacje pomiędzy zakładami pracy a instytucjami ubezpieczeniowymi, ponieważ zostały scentralizowane w jednym miejscu. W sprawie podatku majątkowego osiągnięto częściowy sukces, gdyż w miejsce projektu rządowego wprowadzono pięcioletnią daninę majątkową, którą Kongregacja uznała za mniejsze zło od stałego podatku majątkowego<sup>5</sup>.

Gildia swoje opinie wyrażała między innymi w ankietach przygotowywanych przez Izbę Przemysłowo-Handlową. Przykładowo w sprawie sklepów fabrycznych wypowiedziała się zdecydowanie przeciwko tego typu konkurencji. Jej zdaniem sklepy przyfabryczne nie zapewniały sprawnej obsługi, proponowały asortyment jednostronny, uniemożliwiając porównanie z innymi produktami. Powstawanie tego typu sklepów związane było z ciężką sytuacją ekonomiczną. Zachęcały klientów przede wszystkim niską ceną produktów. Jednak wbrew obawom organizacji wspomniane placówki nie zastąpiły tradycyjnych sklepów<sup>6</sup>.

Kongregacja prowadziła działalność reprezentacyjną, współpracowała z władzami państwowymi, samorządowymi oraz wieloma instytucjami gospodarczymi. W pierwszych latach niepodległości można było zauważyć regionalizm, skupianie się przede wszystkim na problemach dotyczących ziem byłego zaboru austriackiego. Organizacja współdziałała głównie z Lwowską Kongregacją. Z biegiem lat otworzyła się na problemy całego stanu kupieckiego. W październiku 1924 roku prezydium gildii prosiło Ministra Przemysłu i Handlu Józefa Kiedronia, aby zechciał informować organizację o projektach ustaw i rozporządzeń dotyczących życia gospodarczego, w celu zajęcia odpowiedniego stanowiska przez gildię. Kongregacja nie chciała, aby o ważnych dla kupiectwa małopolskiego sprawach decydowały władze w Warszawie, której interesy były często sprzeczne z interesami handlowców krakowskich. Ponadto domagano się zagwarantowania jednego miejsca w Państwowej Radzie Gospodarczej<sup>7</sup>.

W najszerszym zakresie współpracowano z Izbą Przemysłowo-Handlową, m.in. w dziedzinie opiniowania projektów ustaw. Udzielano jej informacji w sprawach podatkowych, przemysłowych, zwyczajów handlowych, zaświadczeń paszportowych, sprawozdań gospodarczych itp. Opracowano wspólnie listy rzeczoznawców

---

1932, nr 7, s. 8; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej za rok sprawozdawczy 28 IV 1935–26 IV 1936*, „Kupiec Polski” 1936, nr 7, s. 8.

<sup>5</sup> *Ze sprawozdania...* „Świat Kupiecki” 1929, nr 17, s. 258; *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1932, nr 7, s. 6; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej w Krakowie za rok sprawozdawczy 10 IV 1932–2 IV 1933*, „Kupiec Polski” 1933, nr 7, s. 4–5.

<sup>6</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1936, nr 7, s. 4.

<sup>7</sup> M. Niezabitowski, *Handel*, [w:] *Dzieje Krakowa*, t. 4: *Kraków w latach 1918–1939*, pod red. J. Bieniarzówny, J. Małeckiego, Kraków 1997, s. 213; *Kronika*, „Kupiec Polski” 1925, nr 2, s. 34.

sądowych, sędziów Sądu Pracy, kandydatów na członków Komisji Szacunkowych i Odwoławczych podatku obrotowego. Na terenie Izby prowadzono razem akcje przeciw konkurencji ze strony kramów szkolnych, usunięcia niesprawiedliwości w postępowaniu wymiarowym i odwoławczym podatku dochodowego<sup>8</sup>.

15 lipca 1927 roku weszło w życie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o Izbach Przemysłowo-Handlowych. W wyniku zmian wybory do Izby miały opierać się na zasadzie proporcjonalności. Kongregacja i Stowarzyszenie Kupców Krakowskich skupiające handlowców żydowskich wystawiły wspólną listę. Kompromis i współpraca polsko-żydowska dały upragniony efekt. Po wyborach pierwszą i drugą grupę handlową reprezentowało po 4 członków gildii i po 2 zastępców. Wybory okazały się sukcesem, gdyż Kongregacja znalazła odpowiednią dla swojego znaczenia i liczebności reprezentację. Z roku na rok liczba przedstawicieli organizacji w Izbie rosła<sup>9</sup>.

W 1929 roku weszło w życie rozporządzenie Prezydenta RP o prawie przemysłowym. Doprowadziło ono do zamknięcia całego szeregu przymusowych stowarzyszeń. Izba Przemysłowo-Handlowa przeszła reorganizację, jej struktura została oparta na wolnych zrzeszeniach tworzących jeden prężny organizm. Gildia obserwowała prace Izby i starała się współpracować nad wieloma projektami. Ścisłe i ożywione współdziałanie na wszystkich polach oraz osiągnięcie pomyślnych rezultatów zawdzięczano liczebności członków Kongregacji zasiadających we władzach Izby. W Radzie stanowili oni aż połowę gremium. Zatem żadna sprawa dotycząca handlu nie mogła być załatwiona wbrew jej interesom i na poważną skalę mogli bronić chrześcijańskiego kupiectwa. Izba wykazywała pełne zrozumienie dla słusznych i rzeczowych postulatów gildii, przyjmując wielokrotnie przedłożone przez nią memoriały za własne. Częstokroć wspólnie opracowane dokumenty kierowano do władz rządowych. Przykładowo do ministra przemysłu i handlu w sprawie pozostawienia siedziby Izby w Krakowie z ewentualnym włączeniem terenów powiatów krośnieńskiego, miechowskiego, olkuskiego<sup>10</sup>.

Godny podkreślenia jest fakt, iż prezes Izby Przemysłowo-Handlowej Tadeusz Epstein nie skąpił poparcia dla gildii. Przyznawane przez niego subwencje stanowiły wsparcie przy wydawaniu organu prasowego „Kupca Polskiego”<sup>11</sup>.

W latach interwencjonizmu państwowego członkowie gildii mieli nadzieję, że Izba nie oprze się na pomocy państwa, lecz na własnej, aktywnej pracy. Chcieli, aby nie koncentrowała się tylko na zagadnieniach czysto regionalnych. Organizacja, posiadając większość w Sekcji Handlowej, pragnęła wydobyć krakowską Izbę z drobiazgowej biurokracji gospodarczej i zwrócić jej uwagę na istotne problemy.

---

<sup>8</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1932, nr 7, s. 6–7.

<sup>9</sup> *Ze sprawozdania ...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 17, s. 259; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej w Krakowie za rok sprawozdawczy 26 IV 1936–11 IV 1937*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 6.

<sup>10</sup> *Sprawozdanie Generalnego Sekretarza z działalności Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej za rok 1927*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 352; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej*, „Świat Kupiecki” 1930, nr 13, s. 174; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1933, nr 7, s. 3.

<sup>11</sup> *Sprawozdanie krakowskiej Kongregacji Kupieckiej w Krakowie za rok sprawozdawczy 2 IV 1933–15 IV 1934*, „Kupiec Polski” 1934, nr 7, s. 9.

Reorganizacja i daleko idące zmiany osobowe miały pomóc w realizacji tych celów. W połowie lat trzydziestych wspólnie pracowano nad problemami reglamentacji handlu zagranicznego, ustawodawstwa podatkowego oraz przywrócenia ochrony lokatorów dla zakładów handlowych<sup>12</sup>.

Gildia współpracowała ze Stowarzyszeniem Kupców Krakowskich. Pomiedzy organizacjami dochodziło na wielu płaszczyznach do konfliktów. Dotyczyły one przede wszystkim łamania przez Żydów zasad spoczynku niedzielnego i ich niechęć do wprowadzenia cenzusu w handlu. Jednak w sytuacjach zagrożenia bytu kupców organizacje jednoczyły siły, co przynosiło obustronne korzyści i zapewniało jednolite stanowisko. W 1923 roku pojawił się nawet projekt utworzenia wspólnego sekretariatu ze wspomnianym Stowarzyszeniem, aby w ten sposób utrzymać ściślejsze kontakty. Organizacje w wyniku porozumienia ustalały wspólne listy wyborcze do Izby Przemysłowo-Handlowej. Organizowano wiece, np. 17 marca 1929 roku w sprawie przeprowadzenia reform podatkowych. Prowadzono razem działalność interwencyjną, wysyłając memoriały, np. do Magistratu Miasta Krakowa w sprawie przebudowy portali i gablotek sklepowych<sup>13</sup>.

Wspólnie z najważniejszymi organizacjami gospodarczymi organizowano spotkania i zebrania. Przykładowo 16 grudnia 1925 roku odbyła się konferencja Izby Przemysłowo-Handlowej, Kongregacji, Stowarzyszenia Kupców Małopolski Zachodniej oraz przedstawiciele władz w sprawie kontroli nad sprzedażą detaliczną towarów. Stanisław Porębski przedstawił na niej stan kupiectwa krakowskiego przeżywającego kryzys. Przejawiał się on w ten sposób, że kupcy sprzedawali towary po cenach tak niskich, iż nie zwracali im się nawet koszty zakupu<sup>14</sup>.

Działacze krakowskiej gildii brali udział w pracach różnych instytucji państwowych i samorządowych. Aleksander Adelman w latach 1923–1927 był senatorem województwa krakowskiego w Senacie RP I kadencji, Jan Kwiatkowski – wiceprezydentem Izby Przemysłowo-Handlowej, a Eugeniusz Jakubowski jej wiceprezsem. Ponadto uzyskiwali liczne mandaty w najważniejszych instytucjach gospodarczych: w Radzie Handlowo-Przemysłowej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, w Radzie Naczelnej Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego. Reprezentowano Kongregację w Kasie Chorych, w Radzie Miasta Krakowa, a niejednokrotnie w Izbie Przemysłowo-Handlowej zasiadało nawet kilkunastu przedstawicieli. Reprezentanci gildii jako sędziowie zawodowi zasiadali w sądzie honorowym i sądzie przemysłowym. Należeli do Komitetu Dyskusyjnego Banku Polskiego w Krakowie. W Kuratorium

---

<sup>12</sup> *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej w Krakowie za rok sprawozdawczy 15 IV 1934–28 IV 1935*, „Kupiec Polski” 1935, nr 8, s. 5; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1936, nr 7, s. 3.

<sup>13</sup> Archiwum Państwowe w Krakowie (dalej, AP Kr.), Akta Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej (dalej: AKK 6), Księga Protokołów posiedzeń Kongregacji Kupieckiej Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa od 20 I 1901 do 29 V 1926, Sprawozdanie z posiedzenia Rady za dzień 7 lutego 1923 r.; M. Niezabitowski, *Handel*, [w:] *Dzieje Krakowa...*, s. 216; *Krakowski Rocznik Kupiecki*, Kraków 1926, s. 31; *Sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 352; *Ze sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 17, s. 259; *Sprawozdania...*, „Kupiec Polski” 1934, nr 7, s. 9; *Manifestacja kupiectwa krakowskiego przeciw przeciążeniom podatkowym i podwyżce czynszów*, „Przegląd Kupiecki” 1929, nr 37, s. 5.

<sup>14</sup> *Konferencja przedstawicieli władz i kupiectwa w Izbie handlowej i przemysłowej w Krakowie w sprawie kontroli nad sprzedażą detaliczną towarów*, „Kupiec Polski” 1926, nr 1, s. 2.

Szkoły Ekonomiczno-Handlowej i Kuratorium Wyższej Szkoły Handlowej działali z jej ramienia: Aleksander Adelman i Jan Kwiatkowski<sup>15</sup>.

Urzędy Skarbowe w Krakowie przy opracowywaniu wymiaru podatku przemysłowego korzystały z usług doradczych przedstawicieli wyłonionych z grona Kongregacji. Ponadto współpracowano przy układaniu list biegłych w Sądach Powszechnych w Krakowie<sup>16</sup>.

Działalność reprezentacyjna polegała również na eksponowaniu stanowiska krakowskich kupców na spotkaniach, zebraniach z przedstawicielami władz samorządowych, państwowych, ze szczególnym uwzględnieniem sfer gospodarczych. Kongregacja delegowała wówczas swoich przedstawicieli na konferencje i wiece. Jednocześnie bardzo często sama była inicjatorką takich zjazdów w Krakowie. Wówczas najczęściej ją reprezentowali: Aleksander Adelman, Stanisław Porębski, Jan Kuhn, Rudolf Radzyński, Adam Szarski i Adam Dobrowolski. W trakcie konferencji najczęściej poruszonymi kwestiami były sprawy podatkowe. Przykładowo w trakcie konferencji w Ministerstwie Przemysłu i Handlu w 1923 roku, poświęconej projektom nowej ustawy przemysłowej, delegaci Kongregacji: Aleksander Adelman i Rudolf Radzyński, opowiadali się przeciwko handlowi domokrażnemu<sup>17</sup>. Z podobnymi inicjatywami wystąpił na zjeździe Kupiectwa Polskiego w Warszawie Aleksander Adelman. Wśród wielu kwestii poruszanych przez niego cenne było zwłaszcza przekazanie doświadczeń związanych z problematyką dokształcania zawodowego. Proponował zwołanie konferencji wszystkich zrzeszeń w celu omówienia ciężkiego położenia handlu i polityki gospodarczej państwa<sup>18</sup>. W 1925 r. działacze Kongregacji brali udział w I zjeździe przedstawicieli izb handlowych oraz kupiectwa zwołanym przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu. Podstarszy Stanisław Porębski poruszył sprawy podatkowe, ubezpieczeń socjalnych, polityki transportowej i strategii handlu zagranicznego. Żądał sprawiedliwego podziału podatku patentowego, kontroli rządu w zakresie podatków samorządowych w Krakowie i odebrania egzekucji podatku Magistratowi. Postulowano zwolnienie osób pracujących w handlu z obowiązku ubezpieczeń od wypadków oraz zorganizowania Rady Ubezpieczeń Społecznych. Poruszano również sprawę handlu zagranicznego, ponieważ kupcy sprzeciwiali się importowi uprawianemu przez nielegalnych zagranicznych komiwojażerów. Zjazd z 1925 r. był pierwszym sejmikiem kupiectwa. Hasłem przewodnim stała się współpraca handlowców z rządem. W obradach uczestniczyło około dwustu delegatów. Powodem tak licznej obecności było pogarszające się położenie handlu<sup>19</sup>. W tym samym roku organizacja brała udział w zjeździe kupców w Grudziądzu. Starszy Aleksander Adelman i podstarszy Stanisław Porębski

---

<sup>15</sup> AP Kr., AKK 6, Sprawozdanie z posiedzenia Rady z dnia 19 maja 1924 r.; *Jednodniówka...*, s. 7; P. Hapanowicz, *Działalność społeczno-polityczna Aleksandra Adelmiana*, „Krzysztofory”, t. 23, 2005, s. 87–102; *Sprawozdanie Rady Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej za rok 1925/26*, „Kupiec Polski” 1926, nr 8–9, s. 60; *Ze sprawozdania Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 17, s. 358; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 6.

<sup>16</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1936, nr 7, s. 2–3.

<sup>17</sup> AP Kr., AKK 6, Sprawozdanie z posiedzenia Rady z dnia 19 maja 1923 r.; *Sprawozdania...*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 6; *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 352.

<sup>18</sup> AP Kr., AKK 6, Sprawozdanie z posiedzenia Rady z dnia 11 września 1923 r.

<sup>19</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 28; *Zjazd kupiectwa w Warszawie*, „Kupiec Polski” 1925, nr 9, s. 5, nr 10, s. 6.

podpisali akt przystąpienia do Rady Naczelnej Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego. Jej celem była obrona interesów kupców w stosunku do władz państwowych. Uważano, że tylko zorganizowana i poważna instytucja może mieć wpływ na ustawodawstwo podatkowe i sprawy celne. Działalność Rady Naczelnej była zbawienna dla kupiectwa. Już na jej pierwszym zebraniu w Warszawie Stanisław Porębski w swoim referacie poruszył najbardziej aktualne kwestie dotyczące polityki gospodarczej<sup>20</sup>. W czasie kolejnych zjazdów stwierdzono, że siłą kupiectwa jest jego liczebność. Podstawowe zadania dotyczyły spraw podatkowych, a w szczególności procedury podatkowej oraz podatku przemysłowego. Rada Naczelna zadawalająco spełniła zadania reprezentowania kupiectwa polskiego wobec władz rządowych, starała się walczyć o jak najlepsze możliwości rozwoju. Jednakże nie zawsze współpraca gildii z Radą Naczelną była udana, np. w 1930 roku ze względu na brak fachowego personelu reprezentacyjnego gildii nie stanęła na odpowiednim poziomie. W kolejnych latach stosunki polepszyły się i zacieśniono współpracę<sup>21</sup>.

Największą aktywność spośród wszystkich oddziałów przejawiała Kongregacja na terenie Krakowa. 27 kwietnia 1927 roku zorganizowała wiec, podczas którego wydała rezolucję sprzeciwiającą się naruszaniu spoczynku niedzielnego. Szerokim echem odbiło się przyjęcie zorganizowane dla Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Ignacego Mościckiego. Współuczestniczono również w przygotowaniu Wystawy Krajowej w Poznaniu oraz w konferencji polsko-niemieckiej w Berlinie i rewizycie w Warszawie<sup>22</sup>.

W 1928 roku odbył się kolejny Zjazd Polskiego Kupiectwa w Warszawie. Spotkanie było udane i owocne zarówno ze względu na wysoką frekwencję, sprawność organizacyjną i poziom merytoryczny obrad. Zjazd zwołano, aby zaradzić ciężkiej sytuacji, w jakiej przyszło żyć i działać kupiectwu. W jego trakcie dano wyraz ogromnej trosce o losy rozwoju gospodarczego. Domagano się zmian i usunięcia dotychczasowych błędów w zakresie podatkowym. Postulaty zostały sformułowane w rezolucjach, które były nowym dokumentem świadczącym o niezwykłym zaangażowaniu polskiego kupiectwa w sprawy reformy gospodarczej. W omawianym roku gildia brała również udział w wielu zjazdach i spotkaniach kupieckich<sup>23</sup>. W okresie kryzysu gospodarczego Kongregacja wyteżyła swoje wysiłki, ze względu na dużą liczbę spraw wymagających jej interwencji, gdyż położenie handlowców było wyjątkowo trudne.

Ze względu na zasługi handlowców krakowskich kolejny Zjazd Kupiectwa Polskiego – 24 listopada 1935 r. – zorganizowano w Krakowie. Zbiegł się on z 525 rocznicą założenia Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej. Przy tej okazji organizacja wystąpiła z inicjatywą zwołania w Krakowie sejmiku kupiectwa polskiego. Jego celem było skupienie się na problemach handlu i znalezienie drogi do ich rozwiązania. Do Krakowa przybyli przedstawiciele wszystkich polskich organizacji kupieckich. Dzięki spotkaniu opracowano program pracy, pewnego rodzaju drogowskaz dla

---

<sup>20</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 56; *Przemówienie podstarszego K.K.K. Stanisława Porębskiego na zebraniu Rady Naczelnej Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego w Warszawie, w dniu 24 września 1924*, „Kupiec Polski” 1925, nr 19, s. 3.

<sup>21</sup> *Ze sprawozdania Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej, cz. II*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 18, s. 281; *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1930, nr 13, s. 174.

<sup>22</sup> *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 352.

<sup>23</sup> *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 17, s. 256–258.

handlu polskiego na przyszłość. Rada Naczelna pomogła finansowo w zorganizowaniu zjazdu. Ponadto sama zwołała dwa zjazdy w Warszawie, na których reprezentantami gildii byli: Adam Szarski i Adam Dobrowolski<sup>24</sup>. W czasie wizyty w Krakowie Międzyministerialnej Komisji do Badań Problemów Gospodarczych Kongregacja przedstawiła jej własne postulaty dotyczące: spraw kredytowych, działalności spółdzielni i monopoli państwowych<sup>25</sup>.

Zaobserwowano istotne zmiany w charakterze prac gildii. Rozwiązano definitywnie wiele spraw, co doprowadziło do uspokojenia atmosfery wśród kupców. W grudniu 1938 roku Rada Miasta Krakowa utworzyła Chrześcijański Front Samorządowy. W wyborach do tej instytucji uzyskano pięć mandatów. Dzięki licznej reprezentacji w samorządzie gospodarczym, a także doświadczeniu i autorytetowi, Kongregacja zajęła naczelne miejsce przed innymi organizacjami kupieckimi. Zastąpiła na krajowym rynku handlowym jako organizacja myśląca przede wszystkim o potrzebach swoich członków<sup>26</sup>. Ponadto na szeroką skalę rozbudowała poradnictwo, które dotyczyło różnorodnych problemów.

We własnym organie prasowym „Kupcu Polskim” drobiazgowo przedstawiała sprawy podatkowe, zamieszczała artykuły na tematy fiskalne, rubryki z aktualnymi taryfami i cłami, które należało zapłacić w najbliższym czasie. Również w „Krakowskim Roczniku Kupieckim” na rok 1926 umieszczono bardzo istotne informacje o wszelkich podatkach. Niestety wspomniany rocznik ukazał się jednorazowo. Szczególnie zasłużony w dziedzinie poradnictwa był Stanisław Porębski, gdyż często sam interweniował w sprawach fiskalnych u władz lokalnych. Dynamizm działalności świadczy o rozwoju gildii, która nie szczędziła pracy ani czasu na pomoc dla swoich członków. Domagała się sprawiedliwego wyznaczenia wymiaru podatku. Jej członkowie należeli do komisji odwoławczych i szacunkowych, więc coraz skuteczniej mogła interweniować u władz. Dowodem tej działalności było uwzględnianie prawie wszystkich wniesionych odwołań. Każdy, kto zwrócił się o pomoc, otrzymywał ją. Gildia okazała się pomocna również w sprawach zagrożonej koncesji. Starszy Aleksander Adelman zajmował się obroną koncesjonariuszy, zwłaszcza tytoniowych, którzy cierpieli z powodu konkurencji sklepów uprzywilejowanych. Rada domagała się zniesienia wspomnianych sklepów<sup>27</sup>.

Brak fachowej pomocy prawno-skarbowej od dawna dawał się odczuć przedsiębiorcom i samodzielnym kupcom. Kongregacja wyszła im więc z pomocą: 25 kwietnia 1926 roku założono Towarzystwo Prawnej Pomocy Podatników służące kupcom poradą w sprawach skarbowych. Gildia starała się pomagać również w rozłożeniu na raty świadczeń podatkowych przedsiębiorcom, którzy nie posiadali w danym momencie gotówki. Pisma w tej sprawie spotykały się z dużym zrozumieniem urzędników. Osiągnięto sukces w kwestii zwolnienia od podatku sztyldów fir-

---

<sup>24</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1936, nr 7, s. 3–4.

<sup>25</sup> *Ibidem*.

<sup>26</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 6; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej za rok sprawozdawczy od 23 kwietnia 1938 do 23 kwietnia 1939*, „Kupiec Polski” 1939, nr 7, s. 17.

<sup>27</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 28.



mowych o określonych wymiarach. W samym 1927 roku gildia sporządziła ok. 250 rekursów oraz udzieliła ok. 180 porad<sup>28</sup>.

W marcu 1929 roku zorganizowano wiec, którego zamierzeniem było przyjęcie stanowiska wobec projektu rządowego zmierzającego do podniesienia komornego od lokali przemysłowo-handlowych o 100% oraz w sprawie wprowadzenia ulg w zakresie podatkowym<sup>29</sup>.

W kolejnym roku zorganizowano manifestacje w Krakowie i w oddziałach w sprawie reformy podatku przemysłowego. W licznych rezolucjach domagano się natychmiastowej reformy obowiązującej ustawy o podatku przemysłowym. Ponadto powiększenia liczby kategorii świadectw dla handlu w ten sposób, aby między kategorią I a II, oraz II i III umieścić kategorie pośrednie. Postulowano ujawnienie postępowań wymiarowych. Ponadto chciano, aby rozprawy Komisji Odwoławczej były prowadzone w sposób jawny, by płatnik znał przedstawiane mu zarzuty. Komisje szacunkowe nie były idealnymi rozwiązaniami, ale pośredniczyły między kupcem-płatnikiem a Urzędem Skarbowym. Obradowały w licznym gronie, przez co stanowiły publiczną kontrolę nad działalnością Izb Skarbowych. Sporządzano również spis członków szczególnie pokrzywdzonych nadmiernymi wymiarami obciążeń podatkowych. W kolejnych latach sprawy podatkowe stanowiły nadal podstawowy problem, nad którym pracowała gildia<sup>30</sup>. Dzięki tak intensywnej pracy w dziedzinie poradnictwa podatkowego członkowie organizacji mogli liczyć na stałą i rzetelną pomoc. Wielokrotnie kupcy będący na skraju bankructwa zawdzięczali gildii ocalenie dorobku swojego życia.

24 listopada 1924 r. powołano do życia Poradnię Księgowości. Inicjatorem jej założenia był prof. Stanisław Nycz. Zapewniał wówczas, „że pragnął celową, dobrą, prostą księgowością i kalkulacją wzmocnić szanse obronne Kongregacji”. Dążył do przekonania kupców o potrzebie zakładania ksiąg handlowych, gdyż ustawa handlowa nakładała na kupców protokołowanych obowiązki ich prowadzenia. Nie wszyscy wiedzieli, że w razie niezawinionego bankructwa jedynie za ich pomocą mogli wykazać swoją niewinność. Księgi stanowiły najsilniejszy środek obrony przed niesprawiedliwym i nadmiernym wymiarem podatków, ponieważ posiadały moc dowodową. Chciano nauczyć handlowców systematycznego, czyli codziennego prowadzenia rozliczeń, wskazując możliwości stosowania uproszczeń<sup>31</sup>. Gildia wysłała, więc naprzeciw kupcom, organizując Centralną Księgowość Członków Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej. Prowadzenie jej powierzono fachowcom w tej materii: Tadeuszowi Studnickiemu i Edwardowi Pompie. Księgowość dla poszczególnych członków prowadzono na podstawie indywidualnych raportów, dlatego cały ciężar sporządzania ksiąg spoczywał na Biurze Centralnym. Sporządzało ono również bilans roczny na podstawie dostarczanej mu inwentury. Prowadzone księgi w każdej chwili mogły być udostępnione klientowi. Zachowywano w tajemnicy

---

<sup>28</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1926, nr 8 i 9, s. 64; *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 353.

<sup>29</sup> *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1930, nr 13, s. 176.

<sup>30</sup> *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1930, nr 13, s. 176–178; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1935, nr 8, s. 7; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 9; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1939, nr 7, s. 25.

<sup>31</sup> S. Nycz, *Księgowość u kupca*, „Kupiec Polski” 1925, nr 2, s. 27–28.

powierzane mu sprawy i dokumenty. Z prowadzonej księgowości w różnej mierze mogli korzystać członkowie miejscowi i zamiejscowi<sup>32</sup>.

Prócz Poradni Księgowości powstała Poradnia w Sprawach Celnych i Taryfowych, udzielająca potrzebnych informacji i licznych porad celnych dotyczących przede wszystkim interpretacji taryf i ustaw celnych, a także przywozu towarów reglamentowanych. Problemami celnymi i kolejowymi zajmował się Zygmunt Bilewicz. W 1927 roku wraz ze Stowarzyszeniem Kupców Żydowskich uzyskano cofnięcie wszelkich egzekucji z tytułu dopłat celnych pobieranych zgodnie z § 32 Rozporządzenia Ministra Skarbu z 13 grudnia 1920 roku. Trybunał Administracyjny 28 lutego 1927 roku wydał wyrok, że dopłaty celne były bezprawne. Można to uznać za wielki sukces organizacji<sup>33</sup>.

Ze względu na poważne problemy z uzyskaniem kredytu przez chrześcijańskich kupców zwracano uwagę na konieczność powołania banku kupieckiego. Na licznych posiedzeniach Rady poruszano tę sprawę, gdyż kredyt w wielu przypadkach mógł uratować danego kupca. W czerwcu 1927 roku powstał od dawna oczekiwany Bank Mieszczańsko-Ludowy. Przewodnim celem stało się rozwinięcie jak najwydajniejszej pomocy kredytowej.

Kierownictwo placówką powierzono członkowi Rady Kongregacji Czesławowi Czarneckiemu. Początkowo Bank posiadał niski kapitał obrotowy, około 90 tys. złotych. Udzielał swoim klientom kredytów bezpośrednich, wekslowo zabezpieczających i poręczonych przez osoby trzecie. Bank dysponował poważnym atutem, a mianowicie nieograniczoną odpowiedzialnością członków. Warty podkreślenia jest fakt, że w Radzie reprezentowało go aż jedenastu przedstawicieli Kongregacji. Przez lata Bank funkcjonował prawidłowo. Rozporządzał coraz większą sumą środków finansowych i był w stanie bezzwłocznie zaspokoić wszelkie prośby o kredyt. Ponadto załatwiał rozmaite transakcje bankowe. Niestety, nie wszyscy kupcy rozumieli znaczenie tak pożytecznej i niezbędnej placówki kredytowej. Sytuacja finansowa wielu członków organizacji pogarszała się, a w niektórych przypadkach była tak ciężka, że nie byli w stanie zaciągnąć kredytu, co więcej nawet ubezpieczyć się. Na zgromadzeniu 10 kwietnia 1932 roku podjęto decyzję o utworzeniu funduszu zapomogowego. Powołano do życia Towarzystwo Samopomocy Doraźnej. Rada przy opodatkowaniu pobierała od każdego członka po 50 groszy na ten cel. Fundusz gromadził składki, począwszy od stycznia 1933 roku. W rezultacie w ciągu dwóch miesięcy zebrano ponad 200 zł<sup>34</sup>.

Jedną z kwestii, do których organizacja przywiązywała dużą wagę, było wychowanie i kształcenie młodzieży handlowej. Propagatorem działalności w tym kierunku był prof. Stanisław Nycz. Na posiedzeniu Rady 1 września 1925 roku proponował utworzenie Komisji Szkolnej. Apelował, aby zwrócić uwagę na sprawę szkolnictwa zawodowego doksztalającego, gdyż po odzyskaniu niepodległości zauważono brak wyspecjalizowanych ekspedientów. Lukę tę należało jak najszybciej zapełnić.

---

<sup>32</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1933, nr 7, s. 5.

<sup>33</sup> *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 353.

<sup>34</sup> AP Kr., AKK 6, Sprawozdanie z posiedzenia Rady z dnia 27 września 1924 r.; *Sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 354; *Ze sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 18, s. 281; „Kupiec Polski” 1932, nr 7, s. 7; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1933, nr 7, s. 5–6.

Kongregacja włożyła wiele trudu w kształcenie młodzieży handlowej na wzorowych sprzedawców<sup>35</sup>.

Wielkim osiągnięciem na polu szkolnictwa okazało się utworzenie Szkoły Kupieckiej w Krakowie przez Towarzystwo Szkoły Kupieckiej. Była to placówka praktyczna, dwuletnia, z prawami szkoły państwowej. Zajęcia prowadzono od 11 września 1925 roku. Prezesem Towarzystwa Szkoły Kupieckiej był prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego – Wacław Sobieski, sekretarzem Bolesław Wierzejski – członek Kongregacji. W roku szkolnym 1931/1932 szkoła uległa daleko idącej reorganizacji. Przede wszystkim zmieniono charakter placówki, do tej pory wyłącznie męskiej, na koedukacyjną. Dwa lata dyrektorem szkoły był Edward Pompa, członek gildii. Pracowali w niej bezinteresownie radcy organizacji: Albin Jaworski, Jan Fischer, Andrzej Lankosz, Adam Dobrowolski. Kongregacja sprawowała kuratelę nad szkołą, polecając jej absolwentów, jako najlepiej wykwalifikowanych pracowników. Również w Radzie Zawiadawczej Szkoły zasiadali członkowie gildii<sup>36</sup>. Współpracowano również z innymi placówkami kształcącymi przyszłych sprzedawców. Wraz z Towarzystwem Pomocy Handlowej starano się z pozytywnym skutkiem o utworzenie bursy dla młodzieży przy ulicy Wielopole 11<sup>37</sup>.

Kongregacja współdziałała z instytucjami oświatowymi, brała udział w licznych konferencjach w krakowskim Kuratorium. Z dyrektcją miejscowej Szkoły Ekonomiczno-Handlowej uzgodniono sprawę praktyk dla uczniów tej placówki w przedsiębiorstwach handlowych członków. Postanowiono wybrać Komisję do opracowania regulaminu Praktyk kupieckich<sup>38</sup>. Ponadto prowadzono pozaszkolne zajęcia praktyczne dla uczniów krakowskich szkół handlowych. Organizacja miała nadzieję, że instytucja praktyk ułatwi przyszłym pracownikom wejście do zawodu kupieckiego<sup>39</sup>.

Po wprowadzeniu przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego projektu ustawy O ustroju szkolnym Komisja Szkolna przy Kongregacji opracowała memoriał do Izby Przemysłowo-Handlowej w sprawie szkolnictwa zawodowego doksztalającego w handlu. Chciała podniesienia poziomu i usprawnienia nauczania. Izba spełniła postulaty<sup>40</sup>.

Pomimo zniesienia ustawy o dowodzie uzdolnienia do handlu organizacja tradycyjnie egzaminowała praktykantów, wydawała „dyplomy wypisów” na wykwalifikowanych pomocników handlowych. Na czele komisji egzaminacyjnej stali: Stanisław Sierotwiński, Adam Szarski, Karol Jarosz, Henryk Oskarbski i Józef Weiss – działacze gildii<sup>41</sup>. Ponadto według znowelizowanej ustawy przemysłowej świadectwo

---

<sup>35</sup> AP Kr., AKK 6, Sprawozdanie z posiedzenia Rady z dnia 18 stycznia 1923 r. i z 1 września 1925 r.; S. Nycz, *Braki szkolnictwa doksztalającego*, „Kupiec Polski” 1925, nr 4, s. 4.

<sup>36</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 59–60; *Sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 354; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1932, nr 7, s. 7.

<sup>37</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 60–61.

<sup>38</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1934, nr 7, s. 9–10.

<sup>39</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1935, nr 8, s. 6.

<sup>40</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1932, nr 7, s. 6.

<sup>41</sup> *Ze sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 18, s. 281.

ukończenia szkoły mogło wydać tylko zrzeszenie przemysłowe, a takim właśnie była Krakowska Kongregacja Kupiecka<sup>42</sup>.

W celu podniesienia poziomu wykształcenia kupców postanowiono organizować specjalistyczne wykłady i odczyty. Początkowo frekwencja na nich była niska, ale z roku na rok powiększała się, ponadto liczba, różnorodność i poziom wykładów wzrastał. Kongregacja urządzała tego typu akcje, chcąc zaznajomić członków z aktualnymi zagadnieniami gospodarczymi i ustawodawczymi. Pogadanki poruszały różnorakie kwestie: całością dokonywanych reform podatkowych, rozporządzenie o zryczałtowaniu podatku obrotowego, reklama świetlna, sytuacja handlu chrześcijańskiego, obowiązek prowadzenia ksiąg handlowych, kodeks procedury cywilnej, umiejętność sprzedawania. Wygłoszono odczyty o: nowoczesnych metodach i technikach organizacji handlu, reklamie kupca detalisty. Rada uchwaliła, iż żaden praktykant handlowy nie będzie dopuszczony do egzaminu i nie otrzyma dyplomu, jeśli nie okaże komisji egzaminacyjnej dowodu uczęszczania na powyższe wykłady. Aby udostępnić treść odczytów szerszemu gronu odbiorców, wydano je również w formie broszury.

W listopadzie 1938 roku przeprowadzono w Krakowie dwa kursy księgowości pod nadzorem Edwarda Pompy. Odczyty i kursy dokształcające odbywały się również w oddziałach, np. księgowości w Brzeszczach. Gildia organizowała kilkakrotnie Kurs Dekoracji Wystaw Sklepowych. Wspierała zorganizowany przez Towarzystwo Szkoły Kupieckiej Kurs Akwizycji i Przedstawicielstwa pod okiem Rudolfa Beresa. W związku ze szkoleniem gildia rozesłała wśród członków ankietę pt. „Czego żąda kupiec od akwizytora?”. Dzięki niej zorientowano się, jakie wymagania stawiane są pracownikom akwizycji i przedstawicielstwa<sup>43</sup>. Z przedstawionej działalności edukacyjnej gildii wynika, iż szczególną troską otaczała rozwój intelektualny i moralny młodzieży, widząc w niej przyszłość silnego stanu kupieckiego.

Oprócz licznych sekcji i komisji przy Kongregacji działał komitet redakcyjny. Jego głównym zadaniem było wydawanie „Kupca Polskiego”, którego tradycje sięgają roku 1907, kiedy to z inicjatywy Antoniego Porębskiego i Leona Schillera rozpoczęto wydawanie dwutygodnika poświęconego zagadnieniom handlowym. Wybuch I wojny światowej przerwał pracę wydawniczą, którą wznowiono dopiero w styczniu 1925 roku. W czerwcu 1926 roku nastąpiła fuzja wydawnicza ze „Światem Kupieckim” – organem Związków Kupieckich Wielkopolski, Pomorza i Śląska. Połączenie okazało się nieudane i po czterech latach zrezygnowano ze współpracy. Od 1931 roku rozpoczęto współdziałanie z Lwowską Kongregacją Kupiecką, tym razem porozumienie prasowe było owocne i trwało do wybuchu II wojny światowej. W pracach Komitetu Redakcyjnego brali udział przede wszystkim: Aleksander Adelman, Stanisław Porębski, Stanisław Nycz, Karol Krzetuski, Rudolf Radzyński. Celem „Kupca” było stworzenie pomostu pomiędzy organizacją a jej członkami, również skupionymi w oddziałach prowincjonalnych. Czasopismo zawierało artykuły na tematy ogólnogospodarcze, handlowe, podatkowe, usta-

---

<sup>42</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1935, nr 8, s. 6.

<sup>43</sup> *Sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 352; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1932, nr 7, s. 7–8; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1933, nr 7, s. 6; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1934, nr 7, s. 9–10; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1939, nr 7, s. 23.

wodawcze, ubezpieczeniowe, szkolnictwa zawodowego. Każdy handlowiec mógł znaleźć specjalistyczne informacje dla siebie<sup>44</sup>.

Kongregacja zgodnie z odwieczną tradycją prowadziła działalność charytatywną. Pomagała biednym i potrzebującym, wspierała finansowo młodzież kupiecką, jak również przyczyniała się do odbudowy i restauracji miasta. Od stuleci znana była z ingerencji w ważne dziejowe wydarzenia. Brała czynny udział w akcji narodowej dla obrony państwa polskiego. Zebrała na ten cel dużą sumę pieniędzy i towarów dla żołnierzy. Akcja była tak owocna, że nie zdążono całej sumy przeznaczyć dla wojska, więc część przekazano na plebiscyt na Górnym Śląsku. Pozostałe pieniądze oddano dla Komitetu Obrony Kresów Zachodnich w Krakowie. Wiele uwagi poświęcano młodzieży kupieckiej, przeznaczając systematycznie subwencje dla szkół. Wielokrotnie wspierano finansowo Komitet Ochrony Małych Dzieci ks. biskupa Anatola Nowaka. Krakowskiej Sodalicji Mariańskiej przyznano subwencje na kształcenie praktykantów i opiekę religijno-moralną nad nimi. Organizacja pomagała materialnie Katolickiemu Związkowi Mieszczanek Krakowa, jak również Zawodowemu Związkowi Pracowników Umysłowych. Udzielała wsparcia pieniężnego rodzinom po legionistach oraz wdowom i sierotom po zmarłych członkach. Nigdy nie szczędziła środków na odbudowę miasta, a szczególnie na renowację Kościoła Mariackiego i innych zabytków. W tym wypadku szczególną hojnością wykazał się Franciszek Macharski, wielokrotnie wspierający swoją parafię. Wyasygnowano środki na nowe organy w kościele parafialnym w Podgórzu, restaurację katedry wawelskiej. Akcja spotkała się z szerokim odzewem kupiectwa. Członkowie Rady ufundowali cegielkę na odbudowę Wawelu. W ramach uznania za ofiarną działalność Kongregacji na rzecz miasta została ona wpisana do grona członków Towarzystwa Miłośników Zabytków i Historii Krakowa<sup>45</sup>.

Od wielu lat członkowie Kongregacji zabiegali o pobudzenie życia towarzyskiego. W 1932 roku powołano Sekcję Towarzyską pod kierownictwem Stanisława Sierotwińskiego. Jej głównym zadaniem było zjednoczenie kupców i wprowadzenie koleżeńskiej atmosfery. W grudniu członkowie Rady zorganizowali przyjęcie imieninowe Starszego Kongregacji Eugeniusza Jakubowskiego, aby w ten sposób wyrazić wdzięczność za jego trudy i pracę. Organizowano pikniki, zabawy karnawałowe. Już po paru miesiącach pracy Sekcja zanotowała sukcesy i jej działalność spotkała się z dużym uznaniem. Co roku w święto Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny 8 grudnia organizowano tradycyjny Dzień Kupca. Celem święta było zapoznanie handlowców z programem prac i aktualną sytuacją handlu chrześcijańskiego. W uroczystościach brali udział liczni przedstawiciele władz i duchowieństwa<sup>46</sup>.

---

<sup>44</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 34–36; *Między Hanzą a Lewantem, Kraków europejskim centrum handlu i kupiectwa*. Katalog wystawy, pod red. S. Piotrowskiego, Kraków 1995–1996, s. 33; *Trzydzieści lat w służbie Kupaństwa Polskiego*, „Kupiec Polski” 1937, nr 1, s. 2.

<sup>45</sup> AP Kr., AKK 6, Sprawozdanie z posiedzenia Walnego Zgromadzenia z dnia 13 marca 1921 r.; Sprawozdanie z posiedzenia Rady z dnia 26 marca 1921 r., 10 stycznia 1922 r., 21 kwietnia 1922 r., 29 maja 1922 r., 30 listopada 1922 r., 18 stycznia 1923 r., 31 stycznia 1923 r., 27 kwietnia 1923 r., 28 czerwca 1923 r.; *Sprawozdanie...*, „Świat Kupiecki” 1928, nr 19, s. 352–253.

<sup>46</sup> *Sprawozdania...*, „Kupiec Polski” 1933, nr 7, s. 7; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1934, nr 7, s. 8.

Na szeroką skalę gildia rozwinęła pomoc kupcom poszczególnych specjalności. Zakładała sekcje branżowe, gdyż tylko tą drogą mogła zorientować się, jakie są potrzeby i trudności poszczególnych handlowców. Jako pierwsza powstała w 1928 roku sekcja spożywczo-kolonialna pod kierownictwem Leopolda Macharskiego i Juliana Bobrowskiego. Po dziesięciu latach było już osiem sekcji branżowych: kosmetyczna, mięsna, papiernicza, restauracyjna, futrzana, włókiennicza, cukierniczo-owocowa i wspomniana spożywczo-kolonialna<sup>47</sup>.

Zadaniem gildii była praca organizacyjna, umacnianie założonych placówek oraz rozbudowa nowych oddziałów. Sekcje zamiejscowe tworzyły integralną część Kongregacji. Do końca 1925 roku utworzono dziesięć oddziałów w: Bochni, Kalwarii, Krynicy, Mielcu, Nowym Targu, Tarnowie, Wadowicach, Zakopanem, Zatorze, Żywcu. W 1929 roku utworzono trzy nowe oddziały w: Brzeszczach, Jaśle i Poroninie. Poza pracą informacyjną oddziały prowadziły również działalność interwencyjną u władz państwowych i samorządowych, pomagając np. ustalać lokalne przepisy. Nadejście kryzysu gospodarczego zmusiło kupców do szerszej współpracy w ramach organizacji. Nie wszyscy handlowcy Małopolski Zachodniej byli w niej zrzeszeni, co mobilizowało Kongregację do jeszcze intensywniejszej pracy. Początkowo gildia wizytowała oddziały, później ich samodzielność wzrastała. W roku sprawozdawczym 1935/1936 założono nowe placówki w: Andrychowcie, Jaworznie, Rabce, oraz przeprowadzono reorganizację istniejących w: Krynicy, Łańcucie, Wadowicach i Jaśle. W kolejnym roku ogólna liczba oddziałów wzrosła do dziewiętnastu, gdyż utworzono pięć nowych w: Limanowej, Przeworsku, Mszanie Dolnej, Suchej – Makowie Podhalańskim, Wieliczce. Oddziały przykładały się do prowadzenia dokształcających kursów kupieckich, Spółdzielni Wspólnych Zakupów i kas bezprocentowych. Zainteresowanie kupców lokalnych budziły również sprawy podatkowe oraz kredytowe<sup>48</sup>.

Na posiedzeniu 5 marca 1937 r. Rada podjęła decyzję o reorganizacji działalności gildii w myśl nowej ustawy o prawie przemysłowym. Problem był zresztą szerszy i dotyczył wszystkich organizacji i zrzeszeń należących do Rady Naczelnej Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego, które musiały dokonać przebudowy swego ustroju. W każdym mieście miała powstać komórka organizacyjna. Nawet najmniejsze komórki miały w przyszłości stać się samodzielnymi zrzeszeniami posiadającymi odrębną osobowość prawną. Po zorganizowaniu poszczególnych zrzeszeń Rada gildii podjęła decyzję o przejściu do kolejnego etapu przebudowy struktur organizacyjnych. Opracowano i uchwalono statut Związku Chrześcijańskich Zrzeszeń Kupieckich Okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie. W 1939 roku łączna liczba placówek wynosiła 38. Na końcowym etapie przygotowań były oddziały w Tarnobrzegu i Rudniku. Po ich założeniu liczba ośrodków miała wynieść 40, niestety wybuch wojny pokrzyżował te plany<sup>49</sup>.

---

<sup>47</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 40, *Sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 18, s. 280; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1939, nr 7, s. 5.

<sup>48</sup> *Krakowski Rocznik...*, s. 33–40, *Sprawozdania...*, „Świat Kupiecki” 1929, nr 18, s. 280; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1936, nr 7, s. 2; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 2–4.

<sup>49</sup> *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1937, nr 7, s. 4–5; *Sprawozdanie Krakowskiej Kongregacji Kupieckiej w Krakowie za rok sprawozdawczy 11 IV 1937–24 IV 1938*, „Kupiec Polski” 1938, nr 7, s. 9; *Sprawozdanie...*, „Kupiec Polski” 1939, nr 7, s. 11.

Przedstawiona tylko w zarysie działalność Kongregacji świadczy o niezwykle wydajnej pracy w trudnych międzywojennych latach. Czołowi przedstawiciele organizacji intensywnie pracowali, udzielając pomocy potrzebującym kupcom. Przez liczną reprezentację w samorządzie gospodarczym doświadczenie i autorytet zajęła gildia naczelne miejsce przed innymi zrzeszeniami. Zasłynęła w kraju jako organizacja myśląca przede wszystkim o potrzebach swoich członków. Kupcy mogli liczyć na stałą i rzetelną pomoc we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, począwszy od poradnictwa podatkowego, a na pomocy finansowej kończąc. Kongregacja współpracowała z władzami państwowymi, samorządowymi i instytucjami gospodarczymi. W najszerszym zakresie współdziałała z Izbą Przemysłowo-Handlową, jak również ze Stowarzyszeniem Kupców Krakowskich. Interweniowała w sytuacjach zagrożenia handlowców, przedkładając stosownym władzom liczne memoriały. Z przedstawionej działalności edukacyjnej wynika, iż szczególną troską otaczała rozwój młodzieży, widząc w niej przyszłość silnego stanu kupieckiego. Organizacja skupiała w swym łonie nie tylko handlowców krakowskich, ale całą rzeszę kupców Małopolski Zachodniej. Dzięki pracy organizacyjnej zlikwidowała rozdrobnienie zrzeszeń polskiego kupiectwa, konsolidując je, nadając mu charakter jednolity, umożliwiając sprawne działanie.

### **Activity of the Krakow Merchants Congregation in years 1918–1939, in the light of its annual reports**

#### **Abstract**

The Krakow Merchant Congregation entered an intense stage of development when Poland regained independence. It acted energetically and dynamically, but first of all – it acted on many levels. The organization focused on interventional activities in the cases when merchants' well-being was endangered, on opinion-making and representing merchants before the authorities. It cooperated with state and self-government authorities, and with economic institutions. In the largest degree, it cooperated with the Krakow Chamber of Commerce and Industry, and with the Krakow Merchants' Association. The Guild offered its members tax counselling, accountancy assistance, and financial support in the form of loans. It especially cared for the intellectual and moral development of the youth, perceiving them as the future of strong merchantry. It paid great attention to the development of vocational schooling. Following the centuries-long tradition, it was involved in philanthropy, offering its support to the poorest. It also allocated considerable sums for national actions and the renovation of Krakow architectural monuments. The organization cared for merchants of particular specializations by establishing trade sections. It also undertook a large-scale task of establishing its branches outside Krakow.